

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะในช่วงอายุ 0 – 5 ปีซึ่งเป็นวัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างรากฐานของชีวิตและจิตใจ จากการสำรวจสภาวะสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัย ปี 2542 พบว่า พัฒนาการรวมทุกด้านของเด็กปฐมวัยปกติร้อยละ 71.69 สงสัยว่าล่าช้า ร้อยละ 28.31 พัฒนาการแต่ละด้าน คือ ภาษา การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว การใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และสังคม และการช่วยเหลือตนเอง พบเด็กสงสัยพัฒนาการล่าช้าร้อยละ 13.66 10.12 4.10 และ 3.20 ตามลำดับ (กรมอนามัย, สำนักส่งเสริมสุขภาพ, 2542) นอกจากนี้ยังพบเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้เป็นจำนวนมากไม่น้อย จากสถิติในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า มีเด็กไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ที่มีปัญหาของความบกพร่องในการเรียนรู้ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2543) และหน่วยงานทางการศึกษาของสหรัฐอเมริการายงานว่า ในระยะ 4 ปีที่ผ่านมาพบเด็กเป็นออทิสติกเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 243 โดยโอกาสที่จะเป็นเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงในอัตราส่วน 4 : 1 (Huang, 2545) สำหรับสถิติในประเทศไทย พบว่าเด็กที่เกิดมา 2,000 คน เป็นออทิสติก 1 คน (โรงพยาบาลสมิติเวช ศรีนครินทร์, ศูนย์เด็กพิเศษ, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ยังพบเด็กที่มีพัฒนาการผิดปกติประเภทออสเพอร์เกอร์ซินโดรมเพิ่มขึ้นมากในปัจจุบัน และมีจำนวนมากกว่าเด็กออทิสติกหลายเท่า โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงในอัตราส่วน 10 : 1 ซึ่งอัตราประชากรที่ได้รับผลกระทบจากออสเพอร์เกอร์อยู่ที่จำนวน 71 : 10,000 คน (งามตา พัวศิริรักษ์, 2543) จะเห็นได้ว่าสถานการณ์พัฒนาการของเด็กปฐมวัยอยู่ในภาวะที่น่าวิตกกังวล เนื่องจากพัฒนาการเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และบุคคลในชุมชน จึงเป็นกลุ่มคนที่มีภาระสำคัญในการแก้ไขสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยนี้ให้ดีขึ้น

จากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 หมวด 2 เรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน โดยเฉพาะบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล และหมวด 8 เรื่องทรัพยากรและการลงทุนการศึกษา มาตรา 58 ที่กล่าวว่า ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสม

และความจำเป็น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงไม่ใช่ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็น ภาระหน้าที่ร่วมกันของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และชุมชน ในการร่วมกันอบรมให้การศึกษาแก่เด็ก ตามความสามารถของเด็กแต่ละคน เพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การศึกษาไม่ใช่สิ่งที่จัดขึ้นโดยครูในโรงเรียนหรือโดยพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวที่ บ้านเท่านั้น แต่การศึกษาถือเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดขึ้นโดย ความร่วมมือของบ้านและโรงเรียน (Fletcher อ้างถึงใน นกเนตร ธรรมบวร, 2543) ในประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการศึกษาอย่างมาก มีการ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน กล่าวคือ ทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมี หน้าที่ต้องทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้ร้อยละของโรงเรียนที่แสดงความ เอาใจใส่และตอบสนองความสนใจของผู้ปกครอง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเกี่ยวกับบุตรหลานของตนมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในประเทศไทย รูปแบบของการมีส่วนร่วมของครอบครัวด้านการศึกษามิได้เห็นชัดเจนน ในระดับปฐมวัย ที่พ่อแม่ ผู้ปกครองมักจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น การ พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูในเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน หรือพัฒนาการ การเรียนรู้ของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวด้านการศึกษา นอกจากจะ เป็นผลดีกับเด็กแล้ว ยังเป็นผลดีต่อพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ พ่อแม่ ผู้ปกครองได้ ตระหนักถึงบทบาท และความสำคัญของตนที่มีต่อการศึกษาร่วมของเด็ก พัฒนาความรู้สึกของการ เห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาเครือข่ายในสังคมมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับ โรงเรียน หลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน ร่วมกันกำหนดนโยบาย จัดทำ แผนบริหารจัดการ หรือร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองรู้ว่า ลูกหลานของตนเรียนรู้การใช้ชีวิตในโรงเรียนอย่างไร ทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจ เชื่อมสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับครูและผู้บริหารโรงเรียนอีกด้วย เช่น โรงเรียนมีนประสาธน์ ผู้ปกครอง เริ่มต้นโดยการพบกันตอนเช้า พูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน นำไปสู่การจัดทำโครงการ ห้องเรียนพ่อแม่ ห้องเรียนที่พ่อแม่ ครู และนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

Berger (1987) กล่าวว่า ผู้ปกครองบางคนอาจมีเจตคติที่ไม่เห็นด้วยกับการจัด การเรียนการสอนของโรงเรียน เพราะคิดว่าโรงเรียนให้สิ่งที่ผู้ปกครองคาดหวังไม่ได้ การที่ครู แสดงให้ผู้ปกครองเชื่อว่า โรงเรียนจะช่วยให้ลูกของเขาประสบความสำเร็จ จะทำให้ผู้ปกครอง มีเจตคติที่ดีกับโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากขึ้น

Liu และ Chien (1991) กล่าวถึงข้อดีของการที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็ก ดังนี้คือ

1. ผู้ปกครองเปลี่ยนการรับรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก
2. ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากขึ้น
3. ผู้ปกครองสร้างความสัมพันธ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการศึกษาของลูกมากขึ้น

รายงานวิจัยของ Cason (1983) เรื่อง "การศึกษาความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาปฐมวัย" เสนอไว้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นควรจะเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่เด็กเข้าสู่โรงเรียนและต่อเนื่องไปจนจบการศึกษา และสรุปว่าเด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นจากการที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม และจากงานวิจัยของ Macon (1999) เรื่อง "พัฒนาการและความสามารถทางด้านวิชาการของเด็กอนุบาลในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง" เสนอว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่เพิ่มขึ้นและระดับความร่วมมือของผู้ปกครองที่สูงขึ้น ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการและทักษะความพร้อมทางด้านการเรียนเพิ่มขึ้นทุกด้าน

ในการส่งเสริมพัฒนาการและความพร้อมทางด้านการเรียนให้กับเด็กนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัจเจกของเด็กแต่ละคน โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และบุคคลในชุมชน ประสานความร่วมมือกันในการเฝ้าสังเกต ติดตาม และส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามความสามารถ และศักยภาพของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้การวินิจฉัยปัญหาตั้งแต่แรกเริ่มเป็นสิ่งสำคัญในการหาแนวทางส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สูงขึ้นได้ทันเวลาที่ ซึ่งต้องอาศัยการประเมินพัฒนาการเด็กที่มีคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่เป็นจริง

การจัดทำสารนิทัศน์เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างคุณภาพการประเมินพัฒนาการ ซึ่งทำให้ผู้ปกครองหรือผู้อ่านสารนิทัศน์เห็นภาพรวมของเด็ก และยังเข้าใจถึงกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งระบบสารนิทัศน์ที่ดันทันจะ (Katz and Chard, 1996)

1. ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก
2. เด็กรับรู้ถึงคุณค่าของงานของตน
3. ช่วยทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ช่วยสร้างความร่วมมือของผู้ปกครองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก
5. ช่วยครูในการประเมินพัฒนาการเด็ก

การจัดทำสารนิทัศน์เป็นกระบวนการของการมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งครูพยายามแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจและมองเห็นภาพของกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของเด็ก เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถที่แท้จริงของเด็ก ซึ่งต่างจากการประเมิน

พัฒนาการเด็กที่เป็นกระบวนการของการสังเกตเพื่อระบุว่าเด็กมีพัฒนาการอยู่ในขั้นใดระดับใด โดยทำการประเมินพัฒนาการเด็กเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน (Dahlberg, Moss, and Pence, 1999)

การจัดทำสารนิทัศน์ คือ การจัดทำข้อมูลที่จะเป็นหลักฐานหรือแสดงให้เห็นร่องรอยการเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จากการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม (พัชรี ผลโยธิน, 2543) สารนิทัศน์ทำให้ผู้ปกครองทราบว่าเกิดอะไรขึ้นในห้อง และให้เด็กได้ทราบว่าประสบการณ์ของตนเองนั้นสำคัญ ทั้งยังสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองเพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของเด็ก เพราะเป็นครูคนแรกของเด็ก (Staley, 1998)

ระบบสารนิทัศน์เริ่มต้นใช้ในการเรียนการสอนแนวเรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilia) ซึ่งเน้นในเรื่องประสบการณ์ของเด็ก ความจำ ความคิด และความคิดสร้างสรรค์ระหว่างการทำงาน ให้ความสำคัญของการแสดงผลงานของเด็กซึ่งใส่ใจทั้งประสิทธิภาพของเนื้อหาและการแสดงออกทางสุนทรียภาพ สารนิทัศน์นั้นรวมไปถึง ตัวอย่างงานในแต่ละขั้นตอนการทำงาน ภาพถ่ายการทำงานที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า ข้อคิดเห็นของครูหรือผู้ใหญ่ที่ร่วมทำงานกับเด็ก คำพูด ข้อถกเถียง ข้อตกลงของเด็ก การสะท้อนความคิดและคำบรรยายเกี่ยวกับกิจกรรมของเด็ก และ ข้อคิดเห็นของผู้ปกครอง ซึ่งสารนิทัศน์นี้จะแสดงให้เห็นถึงการวางแผนของเด็ก การสร้างงาน และผลงานที่ทำสำเร็จ ทั้งนี้สารนิทัศน์นั้นช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และยังเป็นตัวสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างครูกับครู และครูกับพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย

สารนิทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายลักษณะ ดังนี้ (Helm, Beneke, and Steinheimer, 1998)

1. พอร์ตโฟลิโอสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล เป็นการเก็บชิ้นงานหรือภาพถ่ายของเด็ก อย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการใช้แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ เพื่อแสดงให้เห็นความก้าวหน้าในการทำงาน เป็นต้น โดยหลักฐานที่เก็บนั้นสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก 5 ด้าน คือ ภาษาและการรู้หนังสือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม และศิลปะ
2. การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เป็นการแสดงสารนิทัศน์เกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก และการสะท้อนความคิดของครู ผ่านลักษณะการบรรยายเรื่องราวหลายลักษณะ เช่น บันทึกคำสนทนาระหว่างเด็กกับครู หรือเด็กกับเด็ก การบันทึกของครู ฯลฯ
3. การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็ก อาจใช้เป็นแบบสังเกตพัฒนาการ หรือการใช้บันทึกสั้น

4. การสะท้อนตนเองของเด็ก อาจทำในรูปของแผนภูมิ การบันทึกด้วยแถบบันทึกภาพ หรือแถบบันทึกเสียง ซึ่งเป็นคำพูดหรือข้อความที่เด็กสะท้อนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกจากการสนทนา อภิปราย แสดงความคิดเห็น

5. ผลงานของเด็กหรือของกลุ่มที่แสดงให้เห็นการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ เป็นผลงานที่แสดงถึงความสามารถของเด็กในด้านต่างๆในรูปแบบของงานเขียน ดนตรี การทำแผนภูมิความคิด เป็นต้น

สารนิทัศน์ที่มีคุณภาพจะทำให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงทางการศึกษาของเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกันทำงานเพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิผลมากที่สุด การที่จะทำให้สารนิทัศน์มีคุณภาพได้นั้น หลักฐานการเรียนรู้ต้องเป็นความจริงและเชื่อถือได้ โดยครูเลือกใช้กรอบของการวิเคราะห์ เพื่อตัดสินใจว่าจะนำหลักฐานใดมาจัดทำสารนิทัศน์บ้างดังนี้

1. ขอบเขตของพัฒนาการเด็ก เป็นกรอบสำหรับครูเพื่อแสดงให้เห็นการเติบโตและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

2. ขอบเขตของประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นกรอบสำหรับครูเพื่อแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

3. ขอบเขตสำหรับการสะท้อนตนเองของครู เป็นกรอบสำหรับครูในการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก

กรอบของการวิเคราะห์นั้นจะทำให้ครูจัดทำสารนิทัศน์เพื่อสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ในเรื่องของการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก
2. วิธีการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน
3. จุดเด่น จุดด้อยของเด็ก
4. การเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กเพื่อการเรียนรู้อย่างมีความหมาย
5. การได้รับโอกาสในการพัฒนาภาษา และการคิดคำนวณ
6. การได้รับโอกาสในการฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา
7. การร่วมกันเรียนรู้ของเด็ก
8. วิธีการถ่ายทอดผลงานของเด็ก เป็นต้น

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดทำสารนิทัศน์ คือ การจัดแสดงเพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และเด็ก ได้มีโอกาสทบทวนและจดจำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เห็นและได้เรียนรู้ ทั้งยังทำให้นักการศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย และเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงระบบ

สารนิทัศน์ ตลอดจนการให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนได้รับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อันจะนำมาซึ่งการสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนต่อไป

การที่ครูจะแสดงให้เห็นให้ผู้เกี่ยวข้องของเด็กปฐมวัยได้เห็นและรับรู้ว่าเด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้ได้นั้น ครูจะต้องเรียนรู้การจัดการชั้นเรียน การจัดเก็บข้อมูล การสะท้อนกลับข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลและผลงานเด็ก (พัชรี ผลโยธิน, 2543) โดยครูต้องมีการวางแผนและพัฒนาการจัดทำสารนิทัศน์ ครูจะต้องวางแผนว่าจะจัดแสดงสารนิทัศน์เมื่อไร และอย่างไร รวมทั้งใช้วิธีการนำเสนอหลายทางที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจที่แตกต่างกัน สามารถเข้าใจถึงความหมายที่ครูนำเสนอได้ง่าย นอกจากนี้ครูจะใช้สารนิทัศน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับผู้ปกครองแล้วยังสามารถใช้เพื่อบอกให้ผู้ปกครองทราบถึงวิธีการที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของลูกด้วยตัวเองที่บ้านอีกด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก เพื่อสร้างความศรัทธาแก่ประชาชนและสร้างความมั่นใจแก่รัฐ ซึ่งโรงเรียนต้องมีรูปแบบและแนวดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน และมีการประเมินผลการทำงานที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง ประกอบกับกระแสการเรียกร้องจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องการให้การศึกษามีคุณภาพสูง และมีการตรวจสอบมากขึ้น ผู้ปกครองต้องการทราบว่าบุตรหลานของตน ทำอะไรได้ดีเพียงใดเมื่ออยู่ในโรงเรียน อีกทั้งชุมชนต้องการความมั่นใจว่าโรงเรียนจัดการศึกษาได้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ซึ่งการทำสารนิทัศน์การเรียนรู้ที่เป็นระบบ สามารถจะตอบคำถามดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เพราะการจัดทำสารนิทัศน์ที่รอบคอบและเป็นระบบนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือของการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลจากการศึกษาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล และส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของเด็กให้เต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและทดลองใช้โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กชั้นอนุบาลวัย 3 – 5 ปี ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

สมมุติฐานการวิจัย

Katz และ Chard (1996) กล่าวว่า การจัดทำระบบสารนิทัศน์ที่ดีนั้นจะช่วยสร้างให้เกิดความร่วมมือของผู้ปกครอง ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กมากขึ้น

Macon (1999) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการและความสามารถทางด้านวิชาการของเด็กอนุบาลในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่เพิ่มขึ้นและระดับความร่วมมือของผู้ปกครองที่สูงขึ้น ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการและทักษะความพร้อมทางด้าน การเรียนเพิ่มขึ้นทุกด้าน

ศิริประภา พงศ์ไทย (2542) ได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริม การสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับครูอนุบาลโดยใช้วิธีไตร่ตรองสารนิทัศน์ พบว่า หลังการใช้ โปรแกรมฯ ครูทั้งหมดมีพฤติกรรมการสอนที่สะท้อนหลักการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่สูงขึ้นกว่า ก่อนการใช้โปรแกรมฯ

ดังนั้นสมมุติฐานของการวิจัย คือ โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือ ระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล จะทำให้ผู้ปกครองที่เข้าร่วม โปรแกรมฯมีคะแนนความร่วมมือสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้โปรแกรมฯ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือ ระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอนุบาลวัย 3 – 5 ปี ทั้งที่บ้านและ ที่โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการจัดระบบสารนิทัศน์ กิจกรรมการประชุมครู และ กิจกรรมการสะท้อนความคิดร่วมกับผู้ปกครอง

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ปกครองและครูของนักเรียนชั้นอนุบาลอายุ 3 – 5 ปี บ้านเด็กจุฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง 18 สัปดาห์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

4.1 แบบวัดพฤติกรรมความร่วมมือของผู้ปกครอง

4.2 แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับการดำเนินการใช้ โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล ซึ่งถือว่าความแตกต่างทางด้านวุฒิทางการศึกษาของผู้ปกครอง ไม่มีผลต่องานวิจัยครั้งนี้

ความจำกัดของงานวิจัย

ความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ประกอบกับธรรมชาติของพัฒนาการเด็กในด้านต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปทำให้การติดตามพัฒนาการเด็กแต่ละคนในห้องเรียนจริง ซึ่งมีทั้งเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยและเด็กที่มีความต้องการพิเศษใช้เวลานานไม่เท่ากัน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงไม่สามารถมีกลุ่มควบคุมได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สารนิทัศน์ หมายถึง ข้อมูลที่ครูเก็บรวบรวมจากสถานการณ์จริงในการเรียนรู้ของเด็กที่จะนำมาใช้เป็นหลักฐาน หรือแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ผ่านการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรของโรงเรียน โดยบันทึกพฤติกรรมเด็กในกิจวัตรประจำวันและเก็บหลักฐานการเรียนรู้ใน 4 กิจกรรม คือ (1) การเล่นอิสระ (2) ศิลปะ (3) ภาษาและการรู้หนังสือ และ (4) คณิตศาสตร์ เพื่อจัดระบบสารนิทัศน์ในการนำเสนอต่อผู้ปกครองภายใต้ขอบเขตของการเก็บข้อมูลที่ใช้เป็นหลักฐานดังนี้ คือ

1. ขอบเขตของพัฒนาการเด็ก ได้แก่ หลักฐานประเภทภาพถ่ายขณะเด็กทำกิจกรรม ผลงานของเด็ก แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก บันทึกคำพูดขณะเด็กทำกิจกรรม โดยที่ข้อมูลเหล่านี้จะถูกจัดเก็บลงในพอร์ตโฟลิโอของเด็กรายบุคคลซึ่งแยกตามกิจกรรม 4 กิจกรรม
2. ขอบเขตของประสบการณ์การเรียนรู้ ได้แก่ หลักฐานประเภทคำบรรยายเรื่องราว ประสบการณ์การเรียนรู้ แบบสังเกตพัฒนาการเด็กกลุ่มใหญ่ ภาพถ่ายกิจกรรมกลุ่ม ผลงานของกลุ่ม โดยที่ข้อมูลเหล่านี้จะถูกจัดแสดงในรูปแบบของบอร์ดสารนิทัศน์

3. ขอบเขตสำหรับการสะท้อนตนเองของครู ได้แก่ หลักฐานประเภทบันทึกการสะท้อนความคิดของครู เอกสารในการเตรียมการสอนและการประเมินพัฒนาการเด็กของครู บันทึกการสอนรายวัน เอกสารการประชุมครู โดยที่ข้อมูลหลักฐานเหล่านี้จะถูกจัดเก็บลงในแฟ้มการทำงานของครู

การใช้สารนิทัศน์ หมายถึง การจัดระบบข้อมูลจากหลักฐานการเรียนรู้ต่างๆที่เกิดขึ้นในประสบการณ์ทั้งจากกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น เพื่อ (1) นำเสนอข้อมูลการสะท้อนความคิดของครูให้ผู้ปกครองเห็นถึงพัฒนาการหรือความก้าวหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปของเด็กที่เกิดขึ้นที่โรงเรียน (2) ให้ผู้ปกครองได้สะท้อนความคิดของตนเองต่อหลักฐานการเรียนรู้ที่แสดงถึงพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็ก และ (3) ให้ผู้ปกครองและครู ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กทั้งที่เกิดขึ้นที่บ้านและที่โรงเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองและครูเห็นภาพพัฒนาการของเด็กที่ชัดเจน และร่วมมือกันในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล การใช้สารนิทัศน์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะการจัดระบบสารนิทัศน์ ระยะการประชุมครู และระยะการสะท้อนความคิดร่วมกับผู้ปกครอง

โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์ หมายถึง การจัดระบบการดำเนินการในการนำหลักการวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล มาพัฒนาตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ โดยวิธีการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล ผู้ใช้โปรแกรมประกอบด้วย ผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ครู และผู้ปกครองของเด็กอนุบาลวัย 3 – 5 ปี กระบวนการของโปรแกรมฯ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การให้ความรู้และแนวปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การจัดระบบสารนิทัศน์ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯกับครู ซึ่งเน้นการจัดกระทำกับข้อมูลที่เป็นหลักฐานและการสะท้อนความคิดของครู ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการจัดเก็บ การจัดเก็บหลักฐาน การคัดเลือกและการวิเคราะห์หลักฐาน และการจัดระบบหลักฐาน โดยผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯทำหน้าที่เป็นผู้มีเทศให้แก่ครู

ระยะที่ 2 การประชุมครู เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯกับครู ซึ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการวางแผนการทำงานร่วมกัน

ระยะที่ 3 การสะท้อนความคิดร่วมกับผู้ปกครอง เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ครู และผู้ปกครอง ซึ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้และการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอนุบาลวัย 3 – 5 ปี

ขั้นที่ 3 การสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ

เนื้อหาหลักของโปรแกรมฯ คือ พัฒนาการของเด็กวัย 3 – 5 ปี สื่อที่ใช้คือจดหมายข่าว บอร์ดสะท้อนความคิดของผู้ปกครองและครู พอร์ตโฟลิโอของเด็กรายบุคคล และบอร์ดสารนิทัศน์การเรียนรู้ ภายใต้ระยะเวลาในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯรวม 18 สัปดาห์

การพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์ หมายถึง การสร้างโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอนุบาล ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นเตรียมการ (2) ขั้นสร้างโปรแกรมฯ (3) ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ และ (4) ขั้นนำไปใช้และปรับปรุงโปรแกรมฯ ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯประเมินจาก (1) คะแนนความร่วมมือของผู้ปกครอง และ (2) ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองและครูในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาของเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยที่ผู้ปกครองร่วมมือกับครูในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมตามหลักสูตรของโรงเรียน รวมทั้งร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับเด็ก ผ่านการใช้สารนิทัศน์โดยการสะท้อนความคิด ความรู้สึก ต่อผลงานหรือพัฒนาการของเด็กจากกิจกรรมที่โรงเรียนและกิจกรรมที่เด็กทำที่บ้าน ความร่วมมือของผู้ปกครองแบ่งได้เป็น 5 ระดับ คือ

ระดับ 0 การไม่รับการสื่อสาร ผู้ปกครองไม่แสดงการรับทราบข้อมูลข่าวสารหรือการตอบรับการเข้าร่วมกิจกรรมใดๆกับครูหรือทางโรงเรียน

ระดับที่ 1 การรับการสื่อสารทางเดียว ผู้ปกครองเป็นฝ่ายรับข้อมูลข่าวสารตลอดจนความรู้ต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและพัฒนาการของเด็กจากครูหรือจากโรงเรียน

ระดับที่ 2 การรับการสื่อสารสองทาง ผู้ปกครองและครูเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับข่าวสารข้อมูลและพัฒนาการของเด็ก

ระดับที่ 3 การเป็นผู้มีส่วนร่วม ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและประเมินพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

ระดับที่ 4 การเป็นผู้สนับสนุน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับครูในการวางแผนการตัดสินใจ และการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมและประเมินพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล

ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้านและเป็น ผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับเด็กร่วมกับทางโรงเรียน หรือบุคคลที่ร่วมอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่บ้านและได้รับมอบหมายจากผู้อบรมเลี้ยงดูหลักให้ทำหน้าที่แทน

ครู หมายถึง ครูประจำชั้น ครูผู้ช่วย พี่เลี้ยง และครูพิเศษ ได้แก่ ครูดนตรี ครูพลศึกษา ที่ทำหน้าที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กที่โรงเรียนและทำงานร่วมกับผู้ปกครอง

พัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงการทำหน้าที่ (function) ของอวัยวะระบบต่างๆในตัวเด็ก รวมไปถึงการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากวุฒิภาวะ และ ประสบการณ์ จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านร่างกาย (2) ด้านอารมณ์จิตใจ (3) ด้านสังคม และ (4) ด้านสติปัญญา ซึ่งมีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบตามคู่มือการจัดทำสารนิทัศน์ของ โปรแกรมฯ

เกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ หมายถึง สิ่งที่กำหนดในการประเมินว่า โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริม พัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลนั้นถึงความคาดหวังตามที่ต้องการและมีความเหมาะสม สามารถ นำไปใช้ได้ โดยตรวจสอบผลของการทดลองใช้โปรแกรมฯ ดังนี้ (1) หลังการใช้โปรแกรมฯคะแนน ความร่วมมือของผู้ปกครองจะต้องสูงกว่าคะแนนความร่วมมือก่อนการใช้โปรแกรมฯ และ (2) หลังการใช้โปรแกรมฯผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯร้อยละ 80 ต้องมีความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมฯ ในระดับมาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่าง ผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาโปรแกรมฯ โดยการประมวล ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ จากเอกสาร งานวิจัย และวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง

ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู การใช้สารนิทัศน์ วิธีการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ตลอดจนหลักสูตรของโรงเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน ตารางกิจกรรมประจำวัน และการประเมินผล

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างโปรแกรมฯ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 2.1 นำข้อมูลในขั้นที่ 1 มากำหนดกรอบแนวคิดของโปรแกรมฯ
- 2.2 สร้างแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ
- 2.3 กำหนดลักษณะของเครื่องมือและสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 3.1 กำหนดประชากรและตัวอย่างประชากร
- 3.2 ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 วิเคราะห์ข้อมูล มีวิธีดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้
 - 3.3.1 วิเคราะห์ค่าสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯด้วยการ

ทดสอบค่าที (t-test dependent)

- 3.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครอง

และครูด้วยการคำนวณค่าร้อยละ

ขั้นที่ 4 ขั้นนำไปใช้และปรับปรุงโปรแกรมฯ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 3 มาปรับปรุงโปรแกรมฯ
- 4.2 นำโปรแกรมฯที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ในภาคการศึกษาที่ 2
- 4.3 นำเสนอโปรแกรมฯฉบับสมบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โปรแกรมการใช้สารนิทัศน์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล และแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบต่างๆ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่จะช่วยสร้างให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาของเด็กมากขึ้น
2. เป็นแนวทางสำหรับครูในการวางแผนการทำงานและประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลอย่างเป็นระบบ
3. เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการจัดระบบการเก็บข้อมูลหลักฐาน และการนำเสนอภาพการดำเนินงานของโรงเรียนที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพ